

УДК 329.14

**SOCIAL-LIBERAL IDEA IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION
PROCESSES OF MODERN UKRAINE**

**СОЦІАЛ-ЛІБЕРАЛЬНА ІДЕЯ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ**

Bubnov I.V. / Бубнов І.В.

s.hist.s., as.prof. / к.іст.н., доц.

ORCID: 0000-0001-5155-0780

Odessa State Environmental University, Odessa, Lvovskaya 15, 65016

Одеський державний екологічний університет, Одеса, вул.Львівская 15, 65016

***Анотація.** У статті розглянута проблема специфіки прояву ідеології соціального лібералізму в площині вирішення практичних завдань трансформації різних сфер суспільного життя в сучасній Україні. Визначено актуальні завдання політичної влади щодо забезпечення принципу соціальної справедливості в умовах економічної лібералізації.*

***Ключові слова:** соціал-лібералізм, соціальна справедливість, соціальне партнерство, соціальна політика, державний патерналізм, недержавна соціальна інфраструктура, соціальна відповідальність капіталу.*

Вступ.

Нерозв'язаність численних проблем у політичній, економічній і соціально-культурній сферах життя суспільства, розрив між багатими й бідними, який постійно збільшується, надзвичайно загострюють проблему соціальної справедливості в сучасному українському соціумі. Нездатність влади розв'язати ці проблеми приводить до формування в суспільстві нового розуміння демократії, яка все більшою мірою розглядається як механізм досягнення соціальної справедливості. Ця ідея розвивається в результаті усвідомлення суспільством необхідності не тільки політичної, але й соціальної демократії, базовими критеріями якої виступають принципи соціальної рівності й справедливості.

Основний текст.

Фундаментальні ліберальні ідеї щодо особистості як найвищої цінності, яка наділена природною свободою і правом вибору, в умовах сучасної української дійсності можуть бути реалізовані лише в сукупності з іншими, не менш

значущими цінностями – соціальної справедливості, рівності і солідарності. Отже актуальним сьогодні є не протистояння лібералізму і соціалізму, а їх певне зближення.

У цьому контексті для сучасних трансформаційних процесів в Україні може виявитися актуальним дослідження Норберто Боббіо щодо поєднання в умовах демократичного режиму традицій лібералізму і соціалізму – ліберальних свобод і соціальних прав. Таке об'єднання, що визначається ним як соціал-лібералізм, на практиці здатне забезпечити стійкість демократичного режиму. Принципи лібералізму повинні стати основою формування демократії, а принципи соціалізму – основою її стійкості. Соціалізм цілком сумісний з демократією, якщо дотримання ліберальних свобод гарантоване завдяки реалізації соціальних прав [1, р.381].

У вітчизняному науковому дискурсі стосовно проблеми специфіки українського неолібералізму поширеною є точка зору, яка в узагальненому вигляді висловлена у дослідженні Кукурудзи І.І., де, зокрема, зазначається, що вже на початку трансформаційних перетворень в економічній сфері на засадах неолібералізму Україна завчасно приречла себе на невдачу. Це пояснюється, тим, що весь зміст реформ було зведено до роздержавлення і приватизації власності та лібералізації управління економікою, «при якій первісна економічна свобода для всіх суб'єктів господарювання перетворилася в реальну економічну владу для небагатьох, в монополію владних економічних угруповань, а в кінцевому рахунку – в загальну групову анархію і державне безвладдя». [2, с. 12].

В цілому погоджуючись з цією оцінкою, маємо зазначити, що такі процеси були майже неминучими в умовах зруйнованих державних інститутів на той час. Але із модернізацією суспільно-політичних відносин, удосконаленням системи державного управління та розвитком інститутів громадянського суспільства в сучасній Україні все більш актуальною стає проблема не лише забезпечення матеріального добробуту громадян, але й гарантування їх особистих прав і свобод, тобто пріоритетних цінностей ліберальної доктрини.

Тому не випадковим є збільшення уваги дослідників до зазначеної проблеми в контексті пошуку шляхів певної, складно структурованої єдності двох початків: ліберального (принцип свободи особи) і соціально-комунітарного (принцип рівності й справедливості в соціумі).

Певні напрямки практичного вирішення цієї проблеми визначено у фундаментальному дослідженні Гальчинського А.С., де робиться наголос на необхідності максимального використання переваг соціально-ліберального підходу, зокрема, його спрямованості на формування умов для нормальної роботи і створення привабливих робочих місць, які дозволяють дієздатним людям забезпечувати самим себе [3, с.127]. Домінуюча в Україні система державного патерналізму повинна змінитися соціальним партнерством. Сутність соціального партнерства полягає в тому, щоб зусилля підприємців були зосереджені на створенні ефективних робочих місць і розширенні на цій основі масової купівельної здатності населення, а це має призвести до зростання життєвого рівня всіх верств населення. Суспільна оцінка підприємця, визначення міри його життєвого успіху мають формуватися саме на підставі досягнень в цьому напрямку. А зростання купівельної спроможності населення, у свою чергу, буде формувати умови для розширення виробництва і відповідного зростання підприємницької активності. Однак вибудовування такої системи соціального партнерства в умовах сучасної України може бути пов'язано з низкою проблем.

Серед найактуальніших серед них постає проблема якісного вдосконалювання відносин власності в країні і її суспільної легітимації. На сьогодні в Україні вже вдалося сформувати «критичну масу» приватної власності, однак процес масової приватизації і первинного накопичення капіталу, які здійснювалися в умовах системної незбалансованості правового поля, призвели до істотних якісних деформацій кінцевого продукту, який вимагає серйозної корекції. Очевидно, що ініціатива у розв'язанні даної проблеми повинна виходити, насамперед, від самого приватного капіталу. Це необхідно не лише задля забезпечення його конкурентоспроможності, але й

формування соціальної привабливості, подолання існуючої в суспільстві психологічної відчуженості. Завдання держави полягає в активному стимулюванні цього процесу. Якщо у розвинутих країнах світу відносини власності – найбільш динамічний елемент економічної системи, то в Україні ця проблема взагалі не стоїть на порядку денному економічної модернізації.

Іншою серйозною проблемою в справі практичної реалізації соціально-ліберальної моделі в сучасній Україні може стати питання розширення соціальних функцій капіталу. Головна вада такої моделі полягає в тому, що вона працює, лише до тих пір, поки більшість годує меншість. Коли мова йде про соціальну функцію приватного підприємництва важливо враховувати нові процеси у відносинах між працею і капіталом, які почали формуватися в останні десятиліття. Мається на увазі система постфордизму, яка охоплює не лише нові характеристики трудових відносин і накопичення капіталу, але й принципово нові світоглядні уявлення, перш за все, про характер і цілі виробничих процесів, їх олюднення і гуманізацію.

Із цим пов'язана проблема оптимізації соціальних витрат. Україна вже давно вичерпала можливості вирішення соціальних проблем через механізми державного бюджету. На Заході держава широко використовує активні економічні, у тому числі й фіскальні, інструменти, які стимулюють приватні соціальні інвестиції. В окремих країнах вони досягають 35-40% загального рівня соціальних витрат. Це стосується, перш за все, великих корпорацій, які у все більшій мірі перетворюються не стільки в чисто економічні, скільки в соціально-економічні та гуманітарні осередки суспільства.

У цьому контексті актуалізується ще одна проблема. В Україні не приділяється належної уваги формуванню сучасної недержавної соціальної інфраструктури. В розвинутих країнах пенсійні фонди концентрують значну ВВП, зокрема, у США – 70%, в Австрії – більш 90%, у Голландії – 120%, в Швейцарії – 113%. Така ситуація створює додатковий важливий інвестиційний ресурс в економіці. В Україні на сьогодні пенсійні активи не перевищують 1% ВВП. Можливо, у реалізації пенсійної реформи в країні слід змістити акценти зі

збільшення пенсійного віку (хоча й ця проблема дуже важлива) на створення зрозумілих громадянам механізмів недержавного пенсійного забезпечення.

Протягом усього періоду незалежності України залишається злободенним питання невизначеності стратегії соціальної політики країни. Вона не може обмежуватися державною підтримкою малозабезпечених верств населення, як це декларується, а повинна зосереджуватися на вдосконаленні соціальної структури суспільства і, перш за все, на зміцненні позицій середнього класу. Це основний лакмус ліберальності відповідної політики, яка має включати в себе різноаспектний комплекс економічних, соціальних, духовних і політичних перетворень, націлених на забезпечення домінантності в суспільстві середніх верств населення, які виступають основним носієм демократії й соціально-політичної стабільності.

Інший аспект: соціальна політика повинна якомога повніше зосереджуватися на працюючому населенні, на створенні максимально сприятливих умов реалізації його креативного потенціалу, збільшенні на цій основі економічного багатства. Соціал-ліберальний підхід створює максимальні можливості для самореалізації кожної особистості, чим більше у людини різних можливостей, тим більше корисного вона може запропонувати іншим, тим більше вона здатна заробити і тим більший вибір вона зможе надати всім громадянам. Розв'язання проблеми бідних і малозабезпечених верств населення, пенсіонерів можливо лише в такий спосіб. Зазначений підхід припускає подолання штучного розчленовування економічної й соціальної політики. У нас існують два відособлені міністерства – економіки й соціальної політики, тоді як у дійсності мова йде про єдине ціле, нерозривний комплекс соціально-економічних відносин..

Заклучення та висновки.

Можна зробити висновок, що розглянуті питання є важливими для визначення перспектив політики соціального лібералізму в Україні, Задля її практичної реалізації у сучасних вітчизняних умовах першочерговими завданнями політичної влади мають стати: формування дієздатної мережі

недержавних соціальних інститутів; поглиблення ринкового типу відтворення робочої сил і розширення на цій основі шару економічно активних і матеріально забезпечених людей, вільних від утриманських настроїв, які усвідомлюють особисту відповідальність за власну долю і здатних стати локомотивом економічного і соціального прогресу. Для успішного розвитку цих процесів необхідно, не лише подолати тенденцію відторгнення ідеї та цінностей соціального лібералізму в українському суспільстві, а й добитися того, щоб вони перетворилися в модель масового соціальної поведінки. проблем.

Література:

1. Norberto Bobbio's theory of democracy // Polit. Theory. Newbury Park etc., 1997. – Vol. 15. – № 3. – P.377-400.
2. Кукурудза І.І. Фіаско неоліберальних перетворень в Україні// Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки. – 2013. – №4 (256). – С. 11-21.
3. Гальчинський А.С. Лібералізм: уроки для України. – К.: Либідь, 2005. – 288 с.

***Abstract.** The article deals with the specificity of the manifestation of the ideology of social liberalism in the plane of solving practical problems of the transformation of various spheres of social life in modern Ukraine. The actual tasks of political power in ensuring the principle of social justice in the conditions of economic liberalization are determined.*

***Key words:** social liberalism, social justice, social partnership, social policy, state paternalism, non-state social infrastructure, social responsibility of capital.*

References:

1. Norberto Bobbio's theory of democracy // Polit. Theory. Newbury Park etc., 1997. - Vol. 15. - № 3. - P.377-400.
2. Kukurudza I.I. Fiasko neoliberalnykh peretvoren v Ukrayini// Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky. – 2013. – №4 (256). – S. 11-21.
3. Halchynskyy A. Lyberalizm: uroky dlya Ukrayiny. - K.: Lybid, 2005. – 288 s.

Стаття відправлена: 23.02.2019 р.
© Бубнов І.В.